

Ko e ongo 'e 'iai pe 'a e taimi 'e liliu ai

'Oku fiema'u ho'o fanau ke fakahoko ma'u pe sivi ongo tu'o ua kae'oua kuo nau a'u ki honau ta'u 3 kapau 'oku 'iai 'a e ngaahi me'a ni.

- Uluifia he taimi fa'ele'i (Misele Siamane, Tokisopapasimosisi, Saitomekavailasi)
- Uluifia he 'osi hono fa'ele'i (Menikaitisi)
- Ma'ama'a he taimi fa'ele'i mai (si'i hifo he kalami 'e 1500)
- Fiema'u ke fai ha huhu toto
- Fotunga kehe honau 'ulu pe fofonga (femahiliaki honau loungutu)
- Manava tamaki he taimi hono fa'ele'i
- Lavea honau 'ulu
- Ko ha faito'o ke ne uesia honau telinga
- Na'e tuku he loki vakai'i 'o 'osi ha 'aho 'e 2 pe lahi hake ai.
- Ko ha tukufakaholo he famili 'a e mole 'a e ongo mei he'enua fanongo.

Ko ha to e fiema'u ha ngaahi fakaikiiki fetu'utaki mai.

Hawaii Keiki Information Services System (H-KISS) fakaikiiki pe ko e ngaahi laini ke fakahoko ai koe.

H-KISS Oahu

594-0066
(Voice & TDD)

Pe

H-KISS ngaahi 'otu motu

Telefoni ta'etotongi:

1-800-235-5477
(Voice & TDD)

*Kovana (Governor) Linda Lingle
Talekita Potungae Mo'ui (Director of Health)
Chiyome Leinaala Fukino M.D*

'Oku tokoni 'a e Potungae Mo'ui ki he ngaahi ngaue kehekehe kotoa pe 'o 'ikai ke lau lanu, pe tupu'anga pea kau kiai mo e lea foki., ta'u motu'a, tangata pe fefine, siasi pe fokoutua mamatea. Tohi pe telefoni ki he kau 'Ofisa 'o e tafa'aki Tokoni pe Puha Meili ko e 3378, Honolulu, HI 96801-3378 pe (808) 586-4616 'i he 'osi ha 'aho 'e 180 mei he hoko 'a e palopalema.

Ko e tokoni 'eni ki he poloseki H61MC 00038 mei he Va'a ki he Fanau liki 'a e Potungae Mo'ui (Kupu V, Lao 'o e Sosiolo Sikuiliti pea mo e Va'a Ngaue 'a e Potungae Mo'ui.

Rev. 10/04 (Language: Tongan); Phone Number Updated 12/06

KO E FANONGO LELEI 'OKU NE TOKONI'I 'A E FANAU KE NAU AKO KE LEA.

'E fakahoko ha fa'ahinga taimi pe 'a e sivi pe ko hono tesi 'a e fanongo 'a e fanau ha fa'ahinga ta'u pe.

KO E POLOKALAMA KI HONO SIVI 'A E FANONGO 'A E FANAU TOKI FA'ELE'I.

Va'a ki hono Tokangaekina kei taimi 'a e fanau mei he Potungae Mou'i 'a Hauai'i.

'Oku ako ho'o pepepe ha lea?

'Oku ma'u 'eni 'e he pepepe

Fanau'i 'o a'u ki he mahina 3

- 'Ohovale he ongo le'olahi (fute 'e 6 hono mama'o)
- Kamata 'enau fakahoko 'a e kiki
- Nonga he le'o 'o e fa'e

Mahina 3 ki he 6

- Tafoki pe hanga honau 'ulu mo e mata ki he ngaahi ongo 'oku ne tohoaki'i (me'ava'inga)
- Fakahoko 'a e ngaahi ongo (ooh,ba-ba, ma-ma)
- Malimali he ui honau hingoa

Mahina 6 ki he 9

- Fanongo hiva pe hiva
- Fa'ifa'itaki'i 'a e lea pe 'ikai ko ha lea
- Kamata ke mahino 'a e lea "ikai" mo e "alua"

Mahina 9 ki he 12

- Tafoki honau 'ulu ki he feitu'u 'oku ha'u ai 'a e ongo
- Kamata ke nau pālau 'o fakahoko 'a e ngaahi ongo ko 'eni b,m,p,d,t,n,g,k,w,f,v,th,s,z,l.
- Kamata ke lea "mama" pe "dada" pea faka'uHINGA

Mahina 12 ki he 18

- Tuhu ki he ngaahi kupu he sino, kakai pea mo e me'ava'inga
- 'Ikai ke pu'aki 'a e ngaahi konisinanite fakamuimui he lea hange ko e ("ca" for "cat")
- Kamata ke mahino'i 'a e fo'i lea 'e 50-75

Mahina 18 ki he 24

- Faka'uHINGA pe filifi'i 'a e fo'i lea 'e 300
- Kamata ke 'ilo'i 'a e fo'i lea 'e 50
- Muimui he fanga ki'i fakahinohino faingofua pe

Mahina 'e 24 ki he 36

- Ako 'a e fo'i lea fo'ou he 'aho kotoa pe
- Kamata ke lea pea ko e haafe ai 'e meimei tonu
- Kamata ke fakafehu'i ngaue'aki 'a e wh hange ko e (why and what, ko e ha e 'uhinga pe ko e ha)

Ko e taimi mahu'inga taha ki he fanau ke kamata ai 'enau ako lea ko e fuofua ta'u 'e 3 'o 'enau mo'ui.

'Oku fiema'u 'e he fanau ni ke lelei 'enau fanongo pea 'e vave lea ai 'enau ako ki he lea he taimi ko 'eni

Tokoni'i ho'o fanau ke nau fanongo

Fakangatangata 'a e ngaahi longoa'a 'oku ne 'ataakai 'aki 'a ho'o tamate'i 'a e ngaahi AC, letio pe ko e ii. Ngaue'aki 'a e loki 'oku fakalongolongo taha ho 'api ke hoko ia ko honau loki pea ke ke ma'u faingamalie ke ke toutou lea pea mo talanoa kiai.

Muimui he me'a oku nau manako ai, pea ke talanoa ki he me'a 'oku nau sio kiai pea mo fai pea tuku ke nau tataki ma'u pe he taimi 'oku mou va'inga ai.

Kapau leva 'oku ke lea kia kinautolu **pea nofo 'i mu'a 'ia kinautolu** ko e 'uhi ke nau lava 'o sio ki he fakafotunga ho fofonga. Tangutu pea ke talanoa 'i he tafa'aki telinga 'oku nau fanongo lelei 'aki.

Lea ma'u pe ha **ongu 'oku pukepuke pe tu'uma'u** pea 'oua 'e fu'u le'olahi pe fu'u le'o si'i Ngaue'aki pe 'a e talanoa fakanatula.

Fa'ifa'itaki ki ho'o fanau. 'Oku nau fiefia ma'u pe pea 'oku nau manako ho'o talanoa hange ko kinautolu. Pea ke fakapapau'i 'a e ngaahi ongo vauele he taimi 'oku ke ngaue'aki ai ha fo'i lea 'e taha pe ua.

Tokoni ki ho'o fanau ke nau malava 'o fanongo kiate koe pea ke lea 'o ngaue'aki 'a e **ngaahi ongo kehekehe 'o le'olahi pea mo fetukuaki foki.** Toutou fetoumoliliu'aki ma'u pe he lea 'oku ke ngaue'aki.

Fakahihiki'i 'a e taimi 'oku feinga ai ho'o fanau ke nau talanoa, pasipasi he taimi 'oku nau fanongo ai pea nau fai ha me'a ki he ongo 'oku nau ongo'i hange ko e fakatataa ko 'eni, tu'u ha me'a, ngaue ho fofonga ke sio ki ha me'a, tuhu ki ha me'a, fa'ifa'itaki'i ha ongo pe ko e fetongi ha tu'u'anga.